

Ocena rozprawy doktorskiej

Pana Jacka Karakulskiego

zatytułowanej

Prawo do prywatności a regulacje antyterrorystyczne

w demokratycznym państwie prawa

Kraków 2023, ss. 369

Promotor: prof. dr hab. Monika Florczak-Wątor

1. Wybór tematu rozprawy:

Przedmiotem rozważań w rozprawie doktorskiej Autor uczynił interesujący problem badawczy. Odnosi się on do ochrony prywatności w kontekście obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony przed działalnością terrorystyczną ze strony demokratycznego państwa prawa. Temat badawczy określony został precyzyjnie, ale samo pole badawcze ustalone zostało szeroko. Tematyka dotyczy bowiem kwestii zakresu prawa do prywatności, charakteru przestępczości terrorystycznej, proporcjonalności ograniczeń prywatności, modeli regulacji antyterrorystycznej i wreszcie warunków uznania państwa za demokratyczne i praworządne.

Tematyka rozprawy jest aktualna, a aktualności dowodzi powtarzające się pojawianie się aktów terrorystycznych w różnych częściach świata, jak przykładowo ostatnio atak Hamasu na Izrael. Problem jest szeroki, także w kontekście aktów terrorystycznych podejmowanych przez państwo, jak przykładowo Rosja i to nie tylko w ramach wojny prowadzonej przeciwko Ukrainie. Autor dostrzega te kwestie, choć wyłącza je spod rozważań w doktoracie zawężając tym samym pole badawcze.

Tytuł rozprawy jest jednoznaczny, a sposób jego sformułowania w kontekście tematyki pracy nie budzi zastrzeżeń. Brak odniesienia do Konstytucji RP z 1997 roku uzasadniony jest opracowaniem porównawczym tytułowej tematyki.

Podsumowując: Autor dokonał trafnego wyboru tematyki badań z uwagi na jej aktualność oraz teoretyczne i praktyczne znaczenie. Poprawnie sformułował tytuł pracy.

2. Konstrukcja rozprawy i formalna strona rozważań:

Praca liczy 369 stron. Należy więc do prac o znacznej objętości dostosowanej jednak do potrzeby całościowej prezentacji badań, uzasadnienia hipotez badawczych oraz wskazania wniosków. Dysertacja podzielona została na cztery merytoryczne rozdziały. Trzy mają zbliżony rozmiar, jeden zaś jest znacznie obszerniejszy. Ta znaczna różnica w objętości może być jednak zrozumiała z uwagi na to, że najdłuższy rozdział stanowi trzon rozważań w zakresie tematyki pracy. Rozprawa została opatrzona dość krótkim Wprowadzeniem, w którym Autor prezentuje główne cele badawcze. W ostatniej części pracy wyróżniono także Podsumowanie, w którym umieszczone zostały rzeczowe wnioski. Wprowadzenie i Podsumowanie są związane, co było możliwe dzięki zawarciu w każdym z rozdziałów wydzielonej części w postaci Wstępu i Zakończenia. W Przedśłowiu Pan Magister wyjaśnił, że przedstawiona do recenzji praca stanowi prezentację wyników badań w ramach projektu naukowego objętego programem „Diamentowy Grant”, który został zatytułowany „Prawo do prywatności a regulacje antyterrorystyczne w demokratycznym państwie prawa”. Pod względem formalnym praca jest więc poprawna.

Podział treści przyjęty w pracy należy ocenić jako prawidłowy. Został on podporządkowany wyróżnionym we Wstępie hipotezom badawczym. W pracy omówiono w kolejności następujące zagadnienia. Przede wszystkim Autor przedstawił zjawisko terroryzmu, zapoznał czytelnika z problematyką prawnego definiowania tego zjawiska, charakterem obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa przez państwo oraz populizmu prawnego. Następnie Pan Magister skupił się na analizie polskiej regulacji prawnej dotyczącej kwestii z dziedziny przeciwdziałania i walki z terroryzmem oraz konstytucyjnej ochrony prywatności. W kolejnym rozdziale zawarte zostały rozważania dotyczące prawa francuskiego i belgijskiego oraz ustalenia natury prawnoporównawczej. Niestety jednak Pan Magister nie przedstawił we Wprowadzeniu zasad doboru porządków prawnych do analizy, co powinno zostać uzupełnione przy przygotowaniu pracy do druku. Ostatni rozdział poświęcony został zagadnieniom ochrony

społeczeństwa przed terroryzmem na płaszczyźnie ponadnarodowej (UE) oraz międzynarodowej (Rada Europy).

Pan Magister J. Karakulski wskazał podstawową hipotezę badawczą stwierdzając, że „perspektywa zagrożenia terrorystycznego powoduje daleko idące ograniczenie prawa do prywatności posiadającego w tym przypadku specyficzny standard ochrony”. W ramach hipotez pomocniczych przyjął między innymi, że podstawowym obowiązkiem państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwu, brak jest prawnych wskazań co do prymatu bezpieczeństwa nad ochroną prywatności w Polsce, terroryzm został odpowiednio spenalizowany, następuje unifikacja rozwiązań w zakresie walki z terroryzmem w związku z rozpowszechnieniem tego zjawiska, procedura prawna powinna zapewniać realizację zasady proporcjonalności ingerencji w prawo do prywatności.

Styl rozważań jest poprawny. Tok rozumowania Autora prezentowany jest w sposób rzeczowy. Wywód jest precyzyjny pod względem językowym oraz prawniczym. Warsztat edytorski nie budzi zastrzeżeń.

Podsumowując: Pod względem konstrukcyjnym, językowym, a także w aspekcie podziału treści pracę należy ocenić wysoko.

3. Baza źródłowa:

Doktorant wykazał się niezwykłą pieczołowitością zbierając materiały niezbędne do analizy problemu badawczego wskazanego w tytule rozprawy doktorskiej. Pan Magister przeanalizował przede wszystkim kluczową dla tematu literaturę polską, ale również obcą anglo- i francuskojęzyczną. Daje to odpowiedni stopień umiędzynarodowienia badań oraz uwzględnia kontekst porównawczy. Autor uwzględnił także bogaty zestaw orzecnictwa sądowego krajowego, międzynarodowego oraz z badanych porządków prawnych. Dobór źródeł nie budzi zastrzeżeń.

Na podkreślenie zasługuje wysoki stopień systematyzacji bibliografii, co nie jest częste w pracach doktorskich.

Podsumowując: Autor pracy prawidłowo dobrał i wykorzystał literaturę przedmiotu oraz orzecznictwo sądowe.

4. Merytoryczna ocena rozprawy:

Przede wszystkim należy zauważyć, że recenzowana praca stanowi całościowe omówienie kwestii badań nad szczególnym problemem związanym z tworzeniem i stosowaniem prawa antyterrorystycznego w kontekście poszanowania prawa do prywatności jednostki. Centralne miejsce w rozważaniach odgrywa kwestia proporcjonalności przy ocenie ograniczeń prawa do prywatności w warstwie dogmatycznej oraz aplikacyjnej.

W pierwszym merytorycznym rozdziale Doktorant omówił kluczowe kwestie wprowadzające jakimi są terroryzm oraz bezpieczeństwo. Stawia też kluczowe i aktualne pytanie dotyczące regulacji antyterrorystycznej o jej populistyczny wymiar. Zagrożenie terrorystyczne może być bowiem łatwo wykorzystane przez populistów do zdobycia poparcia społecznego i po wygranej w wyborach skonstruowania regulacji, które mogą zostać wykorzystane przeciwko oponentom politycznym. Polska jest tutaj dobrym przykładem w kontekście kampanii wyborczych w latach 2015, 2019 i 2023, w których strach był indukowany i manipulowany dla osiągnięcia sukcesu wyborczego. Pan Magister słusznie zauważa, że terroryzm nie jest zjawiskiem ograniczającym się do państwa postkolonialnych czy też zróżnicowanych etnicznie i wyznaniowo. Dotyczy on także państw spolaryzowanych politycznie, w których radykalne hasła stały się częścią języka polityki wywołującego równie radykalną odpowiedź w życiu społecznym.

W pracy dokonano charakterystyki i systematyzacji wielowymiarowego zjawiska terroryzmu zwracając uwagę na fakt, że terroryzm jest fenomenem międzynarodowym, dla którego granice państwowe nie stanowią bariery, korzysta szeroko ze współczesnej wiedzy i postępu technologicznego przez co wymyka się spod ścisłej regulacji prawnej. Stosowany jest na lądzie, morzu i w powietrzu, przez rozmaitych aktorów – państwowych i niepaństwowych.

Autor prześledził także definicje legalne przestępnej działalności o charakterze terrorystycznym. Odnotował przy tym liczne wątpliwości interpretacyjne w zakresie regulacji polskiej, unijnej i międzynarodowej. Wątpliwości te wywołują sytuację niepewności także w zakresie wyrokowania, co przeradza się może w zarzuty arbitralności podejmowanych działań wskazywanych jako zmierzające do zwalczania terroryzmu. Pan Magister J. Karakulski omówił także szeroko obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa przez państwo wynikający z art. 5 Konstytucji RP. Podkreślił przy tym słusznie służebną rolę państwa względem obywateli, co determinuje sposób interpretacji norm prawnych z interesującą nas tematyki określonej tytułem pracy. Niemniej jednak, zwrócić należy uwagę na dominujący, choć niesłuszny, państwowocentryczny sposób myślenia o relacjach państwo-jednostka, zwłaszcza w kwestiach bezpieczeństwa.

W kolejnym rozdziale dysertacji Doktorant skupia się na problemie wpływu zagrożenia terrorystycznego na stopień ochrony prawa do prywatności w polskim systemie prawnym. Pan Magister szeroko interpretuje prawo do prywatności, którego zrąb unormowany został w art. 47 Konstytucji RP. Widzi bowiem genetyczny związek godności i prywatności, a także związki z innymi prawami chronionymi konstytucyjnie, choćby prawem do wychowania dzieci, tajemnicą korespondencji, ochroną miru domowego czy ochroną małżeństwa.

W oparciu o orzecznictwo TK Autor ustala standard ochrony prawa do prywatności. Wskazuje także na znaczenie proporcjonalności w ustalaniu konstytucyjnego standardu ochrony praw człowieka. Dochodzi przy tym do wniosku, że interesujące go prawo jest w dużej mierze niejednoznaczne, jeśli chodzi o konstytucyjne unormowanie. Zastanowić się jednak wypada, czy niejednoznaczność ta nie jest pozorna i nie jest konsekwencją specyfiki konstytucji jako aktu ustrojodawczego. Problem ten wiąże się ze stosowanymi technikami wykładni prawa, które powinny być dostosowane do charakteru konstytucji jako aktu normatywnego.

Doktorant w następnej części rozdziału poddał analizie regulacje antyterrorystyczne godzące w prawo do prywatności jednostki. Pan Magister Jacek Karakulski szczegółowo prezentuje materiał dogmatyczny na poziomie ustawowym komentując poszczególne przepisy ustawy antyterrorystycznej. Wskazuje przy tym na liczne zagrożenia dla ochrony praw człowieka, np. w zakresie dostępu do danych osobowych, czy obniżenia standardu ochrony cudzoziemców, w tym obywateli państw członkowskich UE. Ocena regulacji dokonana przez Autora wypada niekorzystnie zwłaszcza z uwagi na brak precyzji ustawodawcy stwarzający możliwość arbitralnego jej stosowania.

W dalszej części rozdziału Doktorant ustala wymagany standard ochrony prywatności w orzecznictwie dotyczącym stosowania środków inwigilacji. Zwraca uwagę na szczególne znaczenie proporcjonalności w zakresie kształtowania ustawowych uprawnień służb do prowadzenia tajnej działalności inwigilacyjnej wobec jednostek. Wskazuje także, że TK dopuszcza stosowanie niejawnych czynności inwigilacyjnych przez organy państwa nie tylko w celach wykrywania już popełnionych przestępstw, ale także w celach prewencyjnych. Pan Magister odnotowuje niestety konsekwencję przejęcia TK w postaci instrumentalnego traktowania sądu konstytucyjnego przez władzę publiczną. Wplata przy tym w rozważania kontekst kultury prawnej, w której brakuje wyraźnego i szerokiego sprzeciwu na takie działania rządzących.

Trzeci merytoryczny rozdział dotyczy wpływu zagrożenia terrorystycznego na stopień ochrony prawa do prywatności w wybranych zagranicznych systemach prawnych. Doktorant wybrał do porównania dwa obce porządki prawne i skonfrontował regulację polską z francuską i belgijską.

Dobór państw został uzasadniony dopiero w tej części pracy, co na długo pozostawiło czytelnika w niepewności. Przy przygotowaniu pracy do druku, co gorąco rekomenduję, sugerowałabym uczynienie stosownej uwagi już we wstępie pracy. Autor wskazał szczególną sytuację Francji i Belgii w zakresie aktów terrorystycznych oraz zauważył, że państwa te przyjęły odmienny sposób reakcji na zagrożenie. Podczas gdy Francja wybrała drogę zwalczania niebezpieczeństwa przez wprowadzenie stanu nadzwyczajnego, Belgia dokonała jedynie nowelizacji obowiązujących rozwiązań prawnych wprowadzając do kodeksu karnego odrębne przestępstwo terrorystyczne. Zasada proporcjonalności jest obecna także w analizowanych porządkach prawnych dla oceny legalności przyjmowanych i stosowanych w praktyce regulacji. Doktorant zauważa ponadto, że zarówno sposób uwzględnienia konwencyjnych standardów w zakresie ograniczania praw jednostki, szczegółowość regulacji konstytucyjnej w zakresie ochrony prywatności, a także poziom pozytywizacji ochrony poszczególnych aspektów prywatności w analizowanych państwach znacząco się różni. Wniosek porównawczy, który płynie z badań wypada na korzyść regulacji polskiej.

W ostatnim rozdziale Doktorant dokonuje analizy standardu ochrony prywatności jednostki w prawie międzynarodowym i europejskim. Odnotowuje przy tym, że walka z terroryzmem wpisywana jest w zakres znaczeniowy dążenia do zachowania ładu i porządku w państwach członkowskich zarówno Rady Europy, jak i UE. Autor zarysował kształtowanie się i rozwój polityki antyterrorystycznej w UE zauważając związki między wskazanymi porządkami prawnymi. W zakresie standardów Rady Europy Pan Magister omawia szeroko treść art. 8 EKPC, choć nie tylko ten przepis uznaje za doniosły przy ocenie działań antyterrorystycznych. W kontekście art. 8 Konwencji podkreśla jego rozległy zakres regulacyjny, zwłaszcza w kontekście stanowienia prawa antyterrorystycznego. Z przepisu tego można bowiem wywieść ochronę choćby integralności psychicznej i fizycznej, informacyjne samostanowienie, dostęp do informacji związanych z możliwymi zagrożeniami dla życia prywatnego, prowadzenie prywatnego życia społecznego, uzewnętrznianie przynależności wyznaniowej za pomocą symboliki religijnej, swobodę podejmowania komunikacji, czy też ochronę miru domowego. Doktorant wskazuje także na znaczne podobieństwo tej regulacji do art. 7 Karty Praw Podstawowych, co podkreśla ścisłe związki między wspólnotami decydującymi o obu rozwiązaniach prawnych.

W podrozdziałach dotyczących orzecznictwa TSUE i ETPC Autor omówił najistotniejsze rozstrzygnięcia dotyczące tytułowej tematyki. Zauważył przy tym, że prawo do prywatności w kontekście działań antyterrorystycznych podejmowanych przez państwa jest chronione na wysokim poziomie i państwa nie mogą w sposób nadmierny ograniczać tego prawa.

Oczywiście, co zauważa Pan Magister, względ na bezpieczeństwo obywateli uzasadnia ingerencję w prywatność, niemniej jednak ingerencja ta powinna być jak najmniejsza. Dotyczy to zwłaszcza osób niebędących terrorystami. Niestety, zdaniem Autora, nie zawsze przyświeca to prawotwórcy oraz podmiotom stosującym prawo. Kwestia ta podlega jednak weryfikacji, jeśli chodzi o standard konwencyjny, zgodnie z którym działania władz państwowych nie mogą być arbitralne w zakresie rozpoznania zagrożeń, a także konieczności wprowadzenia określonych środków mających prowadzić do odwrócenia niebezpieczeństwa. Pan Magister podkreśla znaczenie zarówno precyzji wypowiedzi ustawowej, jak i odpowiednie stosowanie regulacji prawnej przy jednoczesnej kontroli podejmowanych działań, co składa się na poprawność regulacji antyterrorystycznej.

Podsumowując ocenę merytoryczną pracy pragnę podkreślić, że Doktorant samodzielnie prowadzi wywód, wyciąga i formułuje dojrzałe naukowo wnioski. Sprawnie dokonuje analizy materiału teoretycznego i dogmatycznego z punktu widzenia nauk prawnych. Prawidłowo posługuje się literaturą źródłową, tekstem normatywnym oraz orzecznictwem sądowym. Wszystko to sprawia, że pracę należy ocenić wysoko.

Na podstawie wniosków płynących z pracy chciałabym, aby Doktorant w ramach publicznej obrony **przedstawił** argumenty, na poparcie tezy (1) Polska nadal jest państwem o ustroju liberalno-demokratycznym w ślad za zidentyfikowaną przez Autora konstytucją liberalno-demokratyczną. Proszę również o wskazanie (2) sposobów wykładnia konstytucji w kontekście standardu ochrony prywatności z uwagi na szczególne znaczenie tego aktu.

5. Konkluzja:

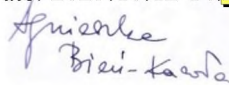
W konkluzji niniejszej recenzji pragnę stwierdzić, że Pan mgr **Jacek Karakulski** podjął się opracowania interesującego problemu badawczego z zakresu badań konstytucyjnych o wymiarze teoretycznym, dogmatycznym i praktycznym. Z przyjętego na siebie zadania badawczego wywiązał się prawidłowo. Rozprawa doktorska została przygotowana na podstawie odpowiednio dobranej bazy źródłowej, którą Autor przeanalizował i wykorzystał poprawnie. Wyciągnął przy tym dojrzałe naukowo i doniosłe wnioski.

Stwierdzam zatem, że rozprawa doktorska Pana mgra **Jacka Karakulskiego** zatytułowana „*Prawo do prywatności a regulacje antyterrorystyczne w demokratycznym państwie prawa*” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Na jej podstawie można również stwierdzić, że Autor wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w zakresie nauk prawnych oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W ten sposób spełnione zostały ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim.

Wnoszę więc o dopuszczenie Pana mgra **Jacka Karakulskiego** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Signature Not Verified

Digitally signed by Agnieszka Bień-Kacała
Date: 2023.10.12 14:29:03 CEST

Agnieszka
Bień-Kacała

Szczecin, 12 października 2023 r.

dr hab. Agnieszka Bień-Kacała, prof. US